

DIGITALIZACIJA DOKUMENTARNE GRAĐE – IZAZOVI JEDNOG PROJEKTA

JELENA BALOG VOJAK

Hrvatski povijesni muzej
j.balog@hismus.hr

**DR. SC. DUBRAVKA PEIĆ
ČALDAROVIĆ**

Hrvatski povijesni muzej
d.peic@hismus.hr

ZDENKA ŠINKIĆ

Hrvatski povijesni muzej
z.sinkic@hismus.hr

Hrvatski povijesni muzej u svojoj 170 godina dugoj povijesti i danas djeluje bez ostvarenoga stalnog postava te svoj vrijedan i bogat fundus javnosti predstavlja u izdavaštvu i povremenim izložbama koje se održavaju na svega 220 kvadratnih metara izložbenog prostora podijeljenog u pet prostorija na prvom katu barokne palače Oršić-Rauch na zagrebačkome Gornjem gradu. Već niz godina te su izložbe obogaćene različitim oblicima multimedijских sadržaja kako bi korisnici dobili što kvalitetniji i atraktivniji pristup određenoj temi koju izložba obrađuje. Također omogućuju predstavljanje i one građe na malom prostoru koja se inače ne bi mogla smjestiti u izložbeni prostor, a važna je za dopunu i kontekstualizaciju povijesnih procesa na našim prostorima. S obzirom na to da muzejsku građu Hrvatskoga povijesnog muzeja čini gotovo

tristo tisuća muzejskih predmeta koji su pohranjeni u čuvaonicama i nedostupni javnosti, nametnula se potreba za predstavljanjem na internetu. Virtualne izložbe omogućuju predstavljanje muzejske građe širokom krugu korisnika i onim muzejima koji zbog nedostatka stvarnoga izložbenog prostora ne mogu javnosti predstaviti veći dio svojeg fundusa. Stoga se pristupilo digitalizaciji dokumentarne građe Hrvatskoga povijesnog muzeja kojoj je cilj omogućiti kvalitetniji pristup njezinu sadržaju radi zaštite izvorne građe i povećanja mrežne dostupnosti baštine.

U izložbenoj prezentaciji poseban je izazov dokumentarna građa iz novije povijesti, koja se izdvaja kvantitetom i raznovrsnošću, što potiče potrebu što atraktivnijeg predstavljanja. Upravo se takva građa čuva u drugoj najvećoj zbirci Hrvatskoga povijesnog muzeja (Dokumentarna zbirka II), a obuhvaća razdoblje od kraja 19. stoljeća do najnovijih društveno-političkih događaja. Želja da se ova bogata zbirka djelomično približi javnosti dovela je do pokretanja projekta virtualne izložbe pod nazivom *Sjećanja na 20. stoljeće*. Autorica sadržajnog dijela izložbe voditeljica je Dokumentarne zbirke II dr. sc. Dubravka Peić Čaldarović, muzejska savjetnica, a stručne suradnice u njezinu ostvarenju i koautorice projekta Jelena Balog Vojak, viša dokumentaristica, i Zdenka Šinkić, viša informatičarka. Cilj je projekta prikaz društveno-političkoga, ekonomskog i kulturnog života od kraja Prvoga svjetskog rata do nastanka moderne hrvatske države (1918. – 1990.) predstavljanjem obiteljskih i/ili osobnih ostavština iz fundusa Dokumentarne zbirke II Hrvatskoga povijesnog muzeja. Tako se odabranim ostavštinama i

HRVATSKI
POVIJESNI
MUZEJ

Naslovnica Uvod Introduction Ostavštine Ujeti korištenja Impressum

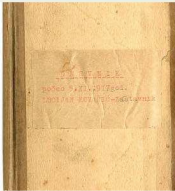

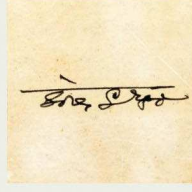
Sjećanja na 20. stoljeće

Izbor dokumenata iz osobnih i obiteljskih ostavština HPM-a

Ovom izložbom predstavljamo zapise o životima pojedinaca, sačuvane uspomene, osobne dokumente i sjećanja – nejelovita i subjektivna, ponekad nejasna i nepovezana, ali unatoč tomu autentična, jedinstvena i nezamjenjiva svjedočanstva o vremenu u kojemu su nastala. U tom smislu prezentirana dokumentarna građa iz fonda Hrvatskog povijesnog muzeja ilustrira sudbine stanovnika hrvatskoga kulturno-povijesnog prostora u izuzetno dinamičnim i burnim, kaotičnim i kontroverznim događanjima kratkog 20. stoljeća, te ujedno daje solidnu osnovu za interpretaciju novije prošlosti hrvatskih zemalja u globalnom – europskom i svjetskom – kontekstu.

SAZNAJ VIŠE

Obiteljske i osobne ostavštine

 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Obitelj Baj</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Lucijan Kovačić</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Obitelj Javoršek</p>
 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Milivoj Jambrišak</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Anka Matić</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Antun Antolović</p>
 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Obitelj Sudar</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Obitelj Kumičić</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Obitelj Švob</p>
 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Hrvoje Macanović</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Nevenka Prosen</p>	 <p style="font-weight: bold; font-size: 0.9em;">Grgo Šore</p>

Slika 1. Naslovna stranica virtualne izložbe Sjećanja na 20. stoljeće

pojedinačnim sudbinama predstavnika različitih sredina, svjetonazora i klasa posjetitelju pruža uvid u ključne političke događaje i društvene pojave, ekonomsku situaciju, razvoj znanosti i kulturnu djelatnost vremena.

Projekt je započeo izborom dokumentarne građe koju smo željeli predstaviti javnosti. Važno je istaknuti da su osnovni preduvjeti za ostvarenje projekta bile inventarizacija te katalogizacija i dobra sadržajna obrada odabranih predmeta. To je uključivalo i iscrpniju razradu tematskih odrednica koje su temelj za smještaj predmeta na vremenskoj crti.

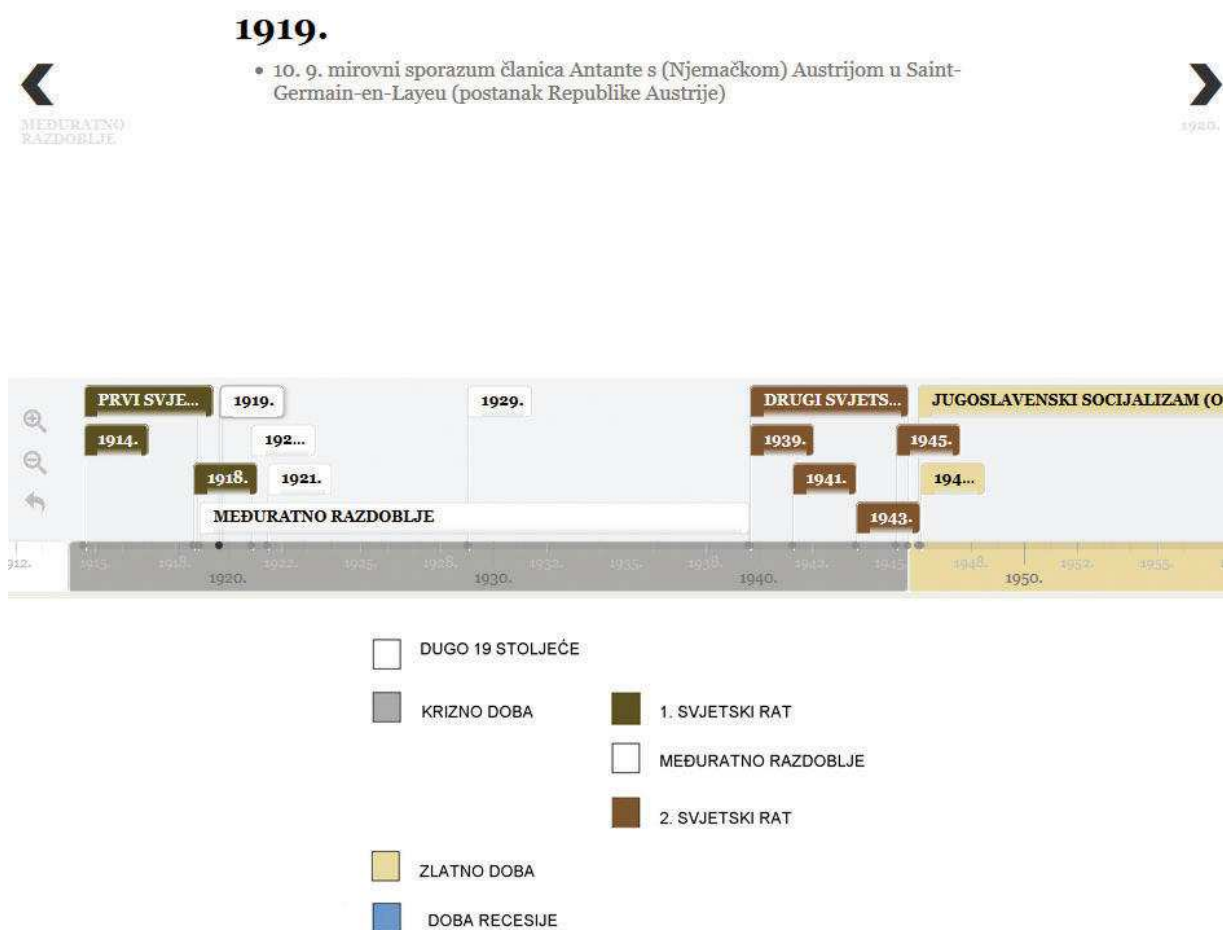
U prvoj fazi odabrana je građa iz dvanaest osobnih i obiteljskih ostavština, s namjerom da taj broj raste u skladu s potrebama korisnika i mogućnostima Muzeja. Odabrane su ostavštine osoba (obitelji) koje su bogate dokumentacijom, a čiji su vlasnici prije svega ostavili traga u društvenim, kulturnim i političkim zbivanjima na hrvatskim prostorima od kraja Prvoga svjetskog rata do 1990. godine. Među njima se posebno ističe ostavština obitelji Dragutina Baja, pravnika i dugogodišnjega županijskog tajnika u Bjelovaru. Njegova je ostavština posebno zanimljiva jer je sadržajno vrlo raznolika, a vremenski obuhvaća gotovo cijelo 20. stoljeće (1877. – 1978.). Uz ostavštinu obitelji Baj predstavljene su i one Lucijana Kovačića (austroougarskog vojnika iz Prvoga svjetskog rata), Milivoja Jambrišaka (člana Jugoslavenskog odbora, poslije Predsjedništva ZAVNOH-a, i ministra NKOJ-a), Franje Javoršeka (ovdje se ističe dnevnik koji je vodio od 1917. do 1919.), Anke Matić (članice SKOJ-a), Antuna Antolovića (profesionalnog vojnika), Martina Sudara (veterinara, domobranskoga i ustaškog časni-

ka), Eugena Kumičića, mlađega (unuka slavnoga književnog para), Držislava Švoba (povjesničara i muzealca), Hrvoja Macanovića (novinara), Nevenke Prosen (ravnateljice Povijesnog muzeja Hrvatske 1952. – 1959.) te Grge Šore (arhitektonskog tehničara, zatočenika Golog otoka). Pri odabiru navedenih ostavština vodilo se računa o tome da svaka od njih sadržajnom i tematskom raznolikošću predstavlja jednu od najopsežnijih zbirki Muzeja te da sve zajedno kronološki obuhvaćaju cijelo 20. stoljeće i istodobno ilustriraju ključne događaje i pojave hrvatske novije povijesti sa stajališta osobnih doživljaja različitih kategorija njezina stanovništva.

Najveći izazov projekta bio je kako prikazati tako opsežnu dvodimenzionalnu građu. Dizajn i programiranje mrežne stranice, na kojoj je virtualna izložba dostupna, odradila je tvrtka Link2, specijalizirana za projektiranje, razvoj i primjenu informacijskih sustava u upravljanju zbirkama kulturne i prirodne baštine. Uslijedili su dogovori o oblikovanju sučelja, osmišljavanje strukture i dizajna mrežnih stranica te priprema materijala (tekstova, fotografija). U prvoj fazi projekta postavljena je osnovna struktura stranica koju čini vrpca na vrhu stranice s izbornikom u kojemu korisnik u svakom trenutku može izabrati dalje pregledavati jednu od sljedećih mogućnosti: naslovnicu, uvod, ostavštine, uvjete korištenja ili impresum. Na samoj naslovnoj stranici dostupni su uvodni tekst i mogućnost odabira predstavljenih ostavština. Na stranici s uvodom može se saznati više o samoj izložbi *Sjećanja na 20. stoljeće – izbor dokumenata iz osobnih i obiteljskih ostavština Hrvatskoga povijesnog muzeja* koju prati kronologija temeljnih

povijesnih zbivanja. Kronologija sadrži slijed državno-političkih tvorevina u kojima se nalazio prostor današnje Hrvatske u razdoblju koje je prikazano na izložbi te ujedno pomaže boljem snalaženju korisnika u povijesnom kontekstu ovoga složenog razdoblja. Naime, autorica virtualne izložbe koristi se periodizacijom „kratkog“ 20. stoljeća koju je

iznio Eric Hobsbawm, dajući pojedinim razdobljima unutar stoljeća različite boje. Stranica s ostavštinama s obzirom na građu zamišljena je tako da strukturom općenito može predstaviti svaku ostavštinu jer se međusobno preklapaju i isprepleću, dotičući brojne ključne događaje i procese „kratkog“ 20. stoljeća s naglaskom na hrvatski prostor i stanovništvo.

Slika 2. Kronologija temeljnih povijesnih zbivanja

Pritom su ostavštine poredane prema vremenskom rasponu i opsegu predmeta koje sadržavaju: od najopsežnije ostavštine obitelji Baj, koja obuhvaća i najšire razdoblje, do najmanje opsežne ostavštine Grge Šore, čiji se sadržaj odnosi na relativno kratak povijesni događaj (naj)novijeg datuma.

Sadržaj je strukturiran prema konceptu izložbe, tako da svaka ostavština ima uvodnu legendu o obitelji ili osobi, nakon čega slijede pojedinačni predmeti. Predmeti se nižu kronološki, uz mogućnost odabira po određenim kriterijima (primjerice osobni dokumenti, dokumentacija o školovanju i sl.). Također, predmeti se mogu vizualno odijeliti po razdobljima s pomoću određenih boja te smjestiti u kronologiju. Time korisnik može predmet već vizualno, bez čitanja iscrpnih informacija, smjestiti u određeno razdoblje, a oznaka države pomaže pobliže odrediti

smještaj predmeta u vremenu i političkom prostoru.

Dio prikazanih predmeta uz osnovne kataloške podatke sadržava i iscrpniji opis i povijesnu kontekstualizaciju. Odabirom svakoga pojedinog predmeta otvara se njegova veća slika i kataloška kartica. Time je omogućeno lakše čitanje dokumenata što korisniku daje pristup obilju informacija bez obzira na to gdje se nalazi. Takav pristup posebno je koristan istraživačima jer im omogućuje iščitavanje dokumenata prema kriterijima koji ih zanimaju bez odlaska u samu ustanovu. Odabrana građa za prezentaciju bila je inventarizirana, katalogizirana te kronološki, sadržajno i tematski utvrđena što je bilo bitno za sam proces izrade virtualne izložbe. Virtualna izložba *Sjećanja na 20. stoljeće* izrađena je u aplikaciji Modulator++, platformi za upravljanje podacima i digitalnom građom o zbirkama

HRVATSKI POVIJESNI MUZEJ

Naslovnica Uvod Introduction Ostavštine Uvjeti korištenja Impressum

Naslovnica > Nevenka Prosen

Obitelj Baj

- Angelo Baj
- Dragutin Baj
- Marija (Emilija) Baj
- Marija Markuš (Baj)
- Glazbeno društvo intelektualaca

Obitelj Javoršek

- Franjo Javoršek
- Terezija Zamejn (Javoršek)
- Vesna Javoršek

Nevenka Prosen

POVEZANI ZVUČNI ZAPISI

(Unije, 14.04.1914.- Zagreb, 30.12.2004.)

Nevenka Prosen rođena je u obitelji učitelja Maksimilijana Proseni i Katice (Sabalja) samo nekoliko mjeseci prije početka Velikoga rata, na samoj granici dviju zaraćenih sila. Budući da je u to vrijeme njezin rodni otok pripadao Kraljevini Italiji, odrastala je unutar talijansko-jugoslavenske pogranične zone. Prva 4 razreda gimnazije pohađala je u Krku, a više razrede i maturu položila u Sušaku (21.06.)1932. g. te potom na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (15.02.)1937. završila studij pozamašne (XXV.) grupe predmeta: *Historiju umjetnosti i kulture s klasičnom arheologijom*, te *Narodnu historiju, Opću historiju i francuski jezik*. Prvi posao

Slika 3. Stranica ostavštine Nevenke Prosen

kulturne i prirodne baštine, u koju su upisani uvodni tekstovi o izložbi i tekstovi o pojedinim tematskim cjelinama (ostavštinama), dok za kataloške jedinice nije bilo potrebno ponovno upisivati iste podatke, već se koristilo postojećim podacima iz baze podataka (inventarnom oznakom, naslovom, podacima o autoru, mjestu i vremenu izrade, materijalu i tehnici, dimenzijama te opisom predmeta i pojedinim tematskim odrednicama) koje je moguće dodatno uređivati u istome informacijskom sustavu (Modulor++). Pritom je prethodno izvršena kontrola s iscrpnim pregledom stranica kako bi se što je više moguće ujednačili inventarni zapisi i uklonile eventualne pogreške. Usporedno s popunjavanjem sadržaja

provođena je digitalizacija svih odabranih predmeta te na kraju njihovo spajanje s kataloškim jedinicama.

Projekt digitalizacije muzejskih predmeta obuhvaćenih projektom virtualne izložbe pod nazivom *Sjećanja na 20. stoljeće* sastojao se od tri faze. Prva je faza bila priprema dokumenata za digitalizaciju, a uključivala je stručnu pomoć kustosa koji je provjeravao stanje predmeta, pa u dogovoru s Informacijsko-dokumentacijskim odjelom Hrvatskoga povijesnog muzeja, koji je samostalno obavljao digitalizaciju, izrađivao raspored. Druga faza obuhvaćala je digitalizaciju predmeta te računalno pohranjivanje dobivenih slikovnih datoteka prema dokumentu Ministarstva kulture iz 2007. go-

The screenshot displays the Modulor++ interface. On the left is a navigation sidebar with a tree view showing a hierarchy: 'Nerazvrstano (0 / 3201)', 'Projekti (0 / 26)', 'Sjećanje na 20. stoljeće - izbor dokumenata iz osobnih i obiteljskih ostavština HPM (0 / 26)', 'Naslovnica (0 / 0)', 'Uvod (0 / 0)', 'Introduction (0 / 0)', 'Obiteljske i osobne ostavštine (0 / 26)', and the selected 'Obitelj Baj (1877. - 1978.) (0 / 30)'. Below this are sub-items like 'Angelo Baj (Angera/ Italija, 1873. - ?) (0 / 5)', 'Dragutin Baj - (Karlovac, 17.05.1908. - Zagreb, 08.1991.) (0 / 199)', 'Marija (Emilija) Baj (Karlovac, 24.8.1905. - Zagreb, 23.12.1988.) (0 / 51)', 'Marija Markuš (Baj) - (Zagreb, 5.3.1906. - Zagreb, 24.12.1984.) (0 / 41)', and 'Glazbeno društvo intelektualaca (0 / 18)'. The main content area has a blue header 'Obitelj Baj (1877. - 1978.)' and language tabs for 'hrvatski' and 'engleski'. It contains form fields for 'Naslov teme:' (filled with 'Obitelj Baj (1877. - 1978.)'), 'Naslov u izborniku:' (filled with 'Obitelj Baj'), and 'Tekst uz tematsku cjelinu:' (with a rich text editor containing a paragraph about the collection). Below the text is a field for 'Ime slikovne datoteke za izbornik:' (filled with 'obitelj baj.jpg') and a search field for 'Odabrani predmet uz temu:' (with the placeholder 'Pretraži prema inv. broju'). At the bottom right, there is a 'Objavi u on-line katalogu:' checkbox which is checked, and a home icon.

Slika 4. Virtualna izložba *Sjećanja na 20. stoljeće* izrađena je u informacijskom sustavu Modulor++

dine *Formati datoteka za pohranu i korištenje (radna verzija)* u formatu TIFF. S obzirom na plošnu vrstu građe, odlučili smo se za skeniranje. Za digitalizaciju su upotrijebljena dva skenera, Epson V750 PRO (A4) i Epson GT 20000 (A3), koje Muzej posjeduje radi digitalizacije građe. Cjelokupna digitalizacija provedena je u ustanovi, a sam je proces trajao četiri mjeseca. U tom su roku digitalizirani svi odabrani predmeti, najvećim dijelom u cijelosti, neovisno o broju stranica koje sadržavaju. U trećoj fazi digitalizacije za virtualnu izložbu provedena je prilagodba veličine fotografije i njezino obrezivanje prema smjernicama suradnika iz tvrtke Link2. Izvedene fotografije prikazane su na internetu u formatu JPEG razlučivosti 691 x 493 piksela za tematske cjeline i minimalne visine 1080 piksela za fotografije pojedinačnih predmeta. Projekt je dosad obuhvatio digitalizaciju više od 3000 stranica te katalošku obradu više od 1300 predmeta.

Izložba je financirana sredstvima Ministarstva kulture Republike Hrvatske kao zaseban projekt, a dostupna je na samostalnoj mrežnoj stranici (<http://sjecanja-na20st.hismus.hr/>) povezanoj s glavnom mrežnom stranicom Hrvatskoga povijesnog muzeja.

Ovim projektom željeli smo s pomoću bogate dokumentarne građe subjektivnim iskustvima pojedinaca (predstavnik tipičnih društvenih skupina) muzeološki prikazati ključne povijesne događaje 20. stoljeća širokom krugu korisnika. Njihova prezentacija treba omogućiti jednostavan pristup informacijama, dopustiti korisniku mogućnost odabira sadržaja koji će istraživati, a u cilju popularizacije dokumentarne građe koja se često neoprav-

dano etiketira kao „dosadna“. Njezinom digitalizacijom i objavom u ovom obliku građa je osim toga zaštićena od štetnih posljedica česte manipulacije.

Također, za pregledavanje sadržaja nije nužno korištenje računalima jer je mrežna stranica prilagođena mobilnim uređajima. Dodatno, svaka ostavština predstavljena je i kratkim zvučnim zapisom. Odabrani su tekstni isječci koji su, svaki na svoj način, važni za njihova stvarateljstva ili ocjenu njegove ostavštine. Takav oblik prezentacije namijenjen je osobito mlađoj populaciji korisnika, koji se posebice odlikuju nestrpljivošću i potrebom za audiovizualnim podražajima, kako bi se zadržalo njihovu pozornost. Pojedine tematske cjeline najnovije hrvatske povijesti također bi se u budućnosti po istom obrascu dopunile dokumentima s obilježjima osobnih ostavština, poput dnevnika i dnevničkih zapisa, naknadno zabilježenih sjećanja pojedinaca i sl. Kako bi navedena građa bila što uspješnije kontekstualizirana, a potom prenesena širokoj publici, pojedini dijelovi predstavili bi se i u audiovizualnom obliku, a planirana je i interaktivna karta (što će ovisiti o financijskim mogućnostima).

No već i sada, s obzirom na opseg i sadržaj, ova je virtualna izložba namijenjena stručnjacima društveno-humanističkih profesija, posebice povjesničarima, zatim studentima, nastavnicima povijesti, učenicima srednjih škola i polaznicima povijesnih skupina u osnovnim školama, ali i svim ostalim društvenim, profesionalnim i dobnim skupinama zainteresiranim za istraživanje povijesnih korijena aktualnih pojava i procesa koji izravno utječu na način njihova suvremenog života.

Potrebno je pritom naglasiti kako se mnogi naši (spomenuti) posjetitelji nakon pregleda mrežne stranice javljaju Muzeju radi daljnjeg istraživanja i/ili korištenja preslikama u različite svrhe (najčešće za objavu u publikacijama). Sve to upućuje na činjenicu da smo ovim projektom odabranu građu učinili znatno dostupnijom širem krugu korisnika, istodobno je zaštitivši od prevelike manipulacije.

Zbog toga smatramo potrebnim projekt razvijati i dalje, u skladu s mogućnostima, dodavanjem novih sadržaja i oblika prezentacije radi boljeg razumijevanja povijesnih događaja i procesa, ali i suvremenog života.

DOCUMENTARY MATERIAL DIGITISATION – CHALLENGES OF A PROJECT

Temporary and permanent museum exhibitions are increasingly complemented by multimedia content to provide additional information and enable active involvement of users. In popularising the museum as a place of lifelong learning and expanding its circle of users, multimedia content is particularly important as it provides access to the material for everyone, even without having to physically come to the Museum. In the exhibition presentation of the Croatian History Museum's material, a special challenge is the documentary material from recent history, which stands out due to its quantity. This encourages the need for as exciting a presentation as possible. The desire to bring this abundance of material closer to the public led to the launch of a virtual exhibition project titled "Memories of the 20th Century". The project is available on website (<http://sjecanjana20st.hismus.hr/>) and presents documentary legacies of people who lived in Croatia during the 20th century, whose fates illustrate the key phenomena of recent national history. Currently, 12 legacies are available with introductory texts and catalogue units on each subject, and each legacy is presented with a short audio recording. The project should continue to evolve with new content and forms of presentation to better understand the past, as well as the contemporary life.